

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

BENİM DEĞİ LERİM

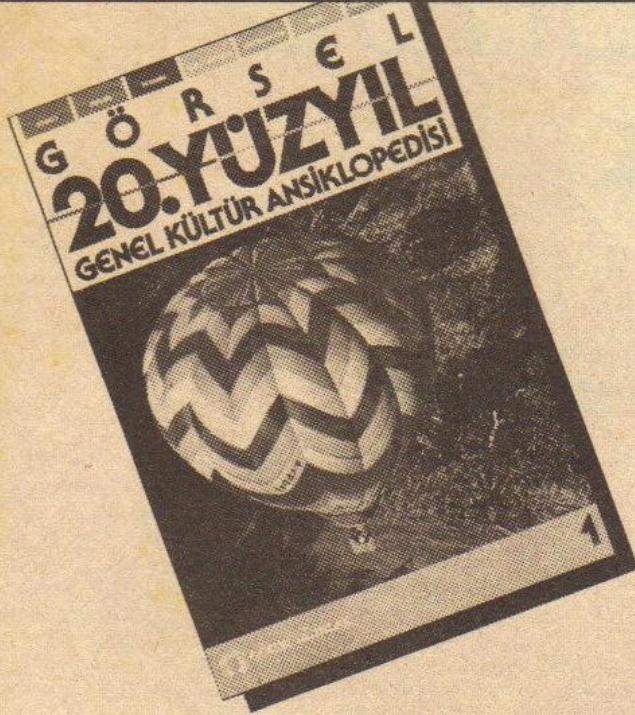

Aziz Nesin

(Tan Oral'ın çizgileriyle)

Türk Okuru Yüzyılın Ansiklopedisine Kavuşuyor.

G Ö R S E L
20.YÜZYIL
GENEL KÜLTÜR ANSİKLOPEDİSİ
“Yüzyılın ansiklopedisi”

GÖRSEL YAYINLAR
“çağdaş bilincin ürünleri”

Türk okuru

*20. yüzyıldaki tüm olayları kapsayan
bir genel kültür ansiklopedisine kavuşuyor.*

Görsel 20. Yüzyıl Genel Kültür Ansiklopedisi her biri kendi alanında uzman yazarlar, bilim adamları, sanatçılar tarafından büyük bir özenle hazırlandı.

Türk okuru

*uzun süren incelemeler, araştırmaların ürünü
olan yüzyılın ansiklopedisine kavuşuyor.*

Görsel 20. Yüzyıl Genel Kültür Ansiklopedisi herhangi bir kaynaktan çevrilmedi, derlenmedi. Yerli, yabancı bütün gazete ve dergi koleksiyonları, yıllıklar, arşivler, belgeler tek tek taranarak hazırlandı.

Türk okuru

*okunacak bir ansiklopediye,
yüzyılın ansiklopedisine kavuşuyor.*

Görsel 20. Yüzyıl Genel Kültür Ansiklopedisi okunacak bir ansiklopedidir. Okumayı sevenler okur olmak isteyenler için hazırlanmış eksiksiz bir ansiklopedidir.

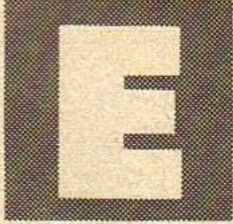
Türk okuru

*yayınlandıktan sonra bitmeyecek
bir ansiklopediye,
yüzyılın ansiklopedisine kavuşuyor.*

Görsel 20. Yüzyıl Genel Kültür Ansiklopedisi 10 ciltte tamamlanacak. Her yıl yayınlanacak olan ek ciltler dileyen okurların adreslerine gönderilecek.

HER PAZARTESİ
BÜTÜN TÜRKİYE'DE
ALIN, OKUYUN.

GİRİŞ

SKİDEN tımarhane denilen yerlere şimdi "Ruh ve Akıl Hastalıkları Hastanesi" deniliyor. "Tımar" Farsça bir sözcüktür. Anlamı, bakım demektir. Hasta insana bakım, hayvana bakım, bahçeye ve toprağa bakım, tımarıdır. Son yüzyılda "tımar" insanlardan çok hayvanlar için kullanılıyor. Örneğin binek ve

yük hayvanlarıyla sağmal hayvanları kaşağılama, gübreleme, yıkayıp arıtma anlamına tımar etmek kullanılır. Ara sıra bahçenin, toprağın tımarı da söz konusu olur. Yarıyı tımar etmek sözü de geçerlidir. Öyleyse "tımarhane", hastane, sayrılarevi demekse de dilimizde salt delilerevi, deli bakımevi olarak kullanılmıştır. Tımarhanelere daha önceleri "şifahane" ya da "darı-şifa" denilirmiş. O da iyileştirmeevi anlamına geliyor.

Deli sözcüğünde bir aşağılama sezildiği için, delilerevi, deli bakımevi denilmemiş de "Ruh ve Akıl Hastalıkları Hastanesi" denilmiş. Deliye de deli denilmiyor, akıl hastası, sinir hastası, ya da ruh hastası deniliyor. Örneğin bir insanın kendisi için sinir hastası olduğunu söylemesi oldukça kolaydır da, deliyim, demesi pek de kolay değildir. Deli olsak da deliliği üstlenmeyiz.

Bir gece, hangi çağrışımla olduğunu şimdi anımsamıyorum, şu ya da bu nedenle, kısa ya da uzun süre yaşamıma girmiş, azçok ilişkide bulunduğum delileri — isterseniz sinir ve ruh hastalarını — düşündüm ve onlara ilişkin anıları yazmayı tasarladım. Önce, üçbeş, en çok beşon deli tanıdığımı sanıyordum, oysa düşündükçe delilerimin sayısı arttı, yüzü geçti ve hergün birkaç delimi daha anımsıyordum. Nitekim 24 Temmuz 1980 günü günceme şöyle yazmışım: "Dün gece uyanıp da anımsadığım iki deli daha vardı. Sabahleyin onları tanıyamadım." Biyandan eski delilerimi anımsadıkça "Benim Delilerim" e ekliyorum, biyandan da yaşamıma yeni yeni deliler giriyor.

Herkesin yaşamında, çevresinde, tanıdıkları arasında ya da ailesi içinde deliler vardır. Ama benim yaşamımda deliler ayrı bir yer tutuyor. Deliler oldumolması beni sevmişlerdir. Eskiden olsa "Her nedense deliler beni severler." derdim, ama şimdi neden delilerin beni sevdiklerini, hatta kimi delilerin başıma neden tebelleş olduklarını biliyorum. Belki başka nedenler de vardır, ama benim saptayabildiğim neden şu: Delileri, en kaçık, en azılıklarını bile, deli yerine koymuyorum. Hatta canımdan bezdirdikleri zaman bile onları başımdan savmıyorum. Kabalık etmiyorum. Açıkça söyleyeyim ki, isteyerek böyle davranmıyorum, başka türlü davranmak elimden gelmediği için böyle davranmak zorunda kalıyorum. Beni sevmeleri için onlara deli güllabıcılığı de yapmıyorum. Deli olduklarını anladıklarıma doğal bir insana davranır gibi davranıyorum. Acımıyorum, ya da acıdığımı hiç belli etmiyorum. Benim en değerli varlığım olan zamanımı, istemeyerek de olsa, hatta bu zaman cömertliğimi kötüye kullananlar bile bulunsa, yine de onlara ayırıyorum. Onlarla ciddi olarak konuşuyor, tartışıyorum.

Mektuplarına kesinlikle yanıt veriyorum. "Kendilerine yakın buldukları, kendilerinden saydıkları için deliler seni seviyordur" diyebilirsiniz. Kimbilir, belki de öyledir. Hem bu dünyada kimin deli, kimin akıllı olduğu da kesin olarak belli değil. Nice akıllı sanılanların, zirdeli oldukları sonradan anlaşılmamış mıdır? Bunun tersi de doğrudur. Nice deli sanılan kişilerin, akıllı, hatta dahi oldukları sonradan, çok kez de ölümlerinden sonra anlaşılmıştır.

Resmî nitemleri ruh yada sinir hastaları da olsa, ben bunların yaşamıma girmiş olanlarına, kısa yada uzun süre ilişkide bulunduklarıma, deli diyeceğim, ama onlar herhangi deli değil, "Benim Delilerim"dir. Deli derken onları hiç de aşağılamıyorum, küçümsemiyorum. Bunların çoğu hastanelik, "tımarhanelik" deli değil. "Benim Delilerim" in hepsini de sevdiğimi söyleyemem ama, çoğunu sevdim. İçlerinde kızdıkları, nefret ettiklerim de var. Deliye bile kızdığımı göre, demek, onları deli yerine koymamışım.

Her insanın azçok deli, deli bir yanı, olduğuna inanıyorum. İşte buyüzden bir yazar arkadaşım,

— Yaşamıma giren bütün delileri yazıyor musun? diye sorduğunda ona şu yanıtı vermiştim:

— Yaşamıma giren bütün delileri yazmaya yaşamım yetmez.

Birisi de,

— "Benim Delilerim" i yazıyorsunuz da, neden "Benim Akıllılarım" ı yazmıyorsunuz? diye sordu.

— Olmayan şeyi nasıl yazabilirim? dedim.

"Benim Delilerim" i yazmaya 25 Temmuz 1980 tarihinde başladım. Çok kişi yazılan bölümleri okudu. Bunlardan biri de, burda deli olarak anlatılanlardan biriydi. Üstelik bu kişi deli olduğunu da azçok bilenlerdendi. Yazıları geri verirken,

— Benden başka herkesi yazmışsın... dedi.

Bu söz üçtenlikle söylemişti. Yazılan bütün delileri tanımış, salt kendini tanımamıştı.

Sevgili okurlarım, sizler de bu kitapta kendinizden başka herkesi bulacaksınız. Yine de, kendinizi bulamadığınız için üzölmeyin, çünkü siz nasıl başkalarını tanıyıp buldunuzsa, sizi de başkaları tanıyıp bulacaktır.

"Benim Delilerim" in sonunda babamı anlatacağım. Gerçekten son kertede akıllı ve dengeli bir insan olan babam, bir defineciydi ve define delisiydi. En sonra da kendimi, kendi deliliğimi, hayır deliliğimi değil, deliliklerimi anlatacağım. Biliyorum, göz kendini görmez, ama yine de kendime karşı çok yansız ve elimden geldiğince insafsız olmaya çalışacağım.

İnsanın kendisinin de bir deli — yada bir deli yanı — olduğunu bilmesi ne büyük rahatlıktır. Claude Roy, şöyle diyor:

"Birazcık insan kalacak kadar kaçık olduğuma sevinirim; şöyle ki, kelimle kedi, çocuklarla on yaşındaki gibi ve dünya kadar yaşlı olabiliyorum."

Deliler, dünya edebiyatının başlıca kaynağıdır. Bütün büyük ve klasik olmuş roman kahramanlarını düşününüz, içinde akıllı olan birini anımsıyor musunuz? Yine de hepimiz, yaşamımızın bir roman olduğunu düşünürüz. Ne

demektir bu: Bir anlama deli olduğumuzu kabul etmek değil mi? Goethe şöyle diyor mektuplarından birinde:

“.....Yapıtlarım, çeşitli yaratıkların binlercesinden be-sinini alarak oluştu: akıllılardan ve delilerden, aydınlar-dan ve aptallardan yararlandım.”

Ben delileri —daha doğrusu delilerimi— hiçbir zaman yazılarımın gereçleri olarak görmedim. Ama onlar öykü-lerime, romanlarıma, oyunlarıma girdilerse, onları gereç yerine koyduğum için değil, kendiliğinden girdiler. Kitap-larımdan üçünün adında deli olduğunu şimdi ayımsıyo-rum: Damda Deli Var - Yüz Liraya Bir Deli - Deliler Boşandı.

Belli bir zaman kesitinde ve belli bir ortamda deli sa-nılanların, başka bir zaman ve ortamda hiç de deli olma-dıkları çok görülmüştür. Zamanını aşmış, öncü kişilerden böyleleri pekçoktur. “Benim Delilerim” arasında böyle-leri de var.

Kırkbeş milyonluk Türkiye’de kaç delimiz var? Yani kaçta kaçımız deli? Bu konuda, 27 Ağustos 1971 tarihli bir gazetemizde çıkan haberi buraya aktarıyorum:

“ANKARA-Sağlık Bakanlığı tarafından yapılan bir araştırmada Türkiye’de yılda ortalama 40 bin kişinin te-davi olmak amacıyla akıl hastanelerine yattığı ve bir sü-re tedavi gördükten sonra çıktığı belirtildi.

4 yıllık bir zaman dilimi gözönüne alınarak yapılan araştırmada akıl hastanelerine yatan hastaların ortalama 56 günlük tedavi sonucu taburcu edildikleri ve yaklaşık her bin kişiden birinin akıl veya ruh hastası olduğu be-lirtili.”

Resmî kaynaklı bu habere göre, her bin Türk yurtta-şından biri deliyse, demek, bütün Türkiye’de 45 bin deli var. Bana bu sayı hiç inandırıcı gelmiyor. Salt hastane-lik delileri söylüyorlarsa, yine inandırıcı değil. Türkiye’-de topu toplamı kırkbeşbincik deli olsa, biz o delileri yağla balla, baklavayla besleriz. Bu sayı olsa olsa, salt akıl ve sinir hastalıkları hastanelerine yatanları ve — tedavi edilenleri değil— hastaneden çıkanları gösterir. Bu resmî makam hesabına göre, Türkiye’de hiç akıl ve ruh hastalıkları hastanesi olmasa, hiç deli de yok mu sa-yılacaktı?

Tıpta tanımı nasıl olursa olsun, genel olarak sözcük-lerde delinin tanımı şudur: “Deli, aklını her zaman ve ge-reği gibi kullanamayan insandır.” Lütfen şimdi insafla söyler misiniz, hangimiz aklımızı her zaman yerinde ve gereği gibi kullanabiliyoruz? İşte buyuzden hepimiz az-çok deliyiz. Bir varsayım olarak aramızda hiç deli olma-yan biri varsa, o da bunca deli içinde toplumla uyum sağlayamayacağı için uyumsuz insan, yani bir başka türlü delidir. Delinin, deliliğin türleri... Bilimselliğin dışında in-sanlar delileri pek çok türlere ayırmışlar. Türk Haberler Ajansı’nın 27 Ocak 1981 tarihinde bir gazetede çıkan ha-berine göre bir bilginimiz elli altı tür delilik olduğunu sap-tamış. Gazete haberini aktarıyorum:

Ankara, THA-Osmanlı İmparatorluğu döneminde ya-şayan Bursalı Mehmet Sit adlı bir tıp adamının ülkede 56 çeşit delinin varlığını saptadığı öğrenildi. Tıp Tarihi Enstitüsü’ne konulan Bursalı tıp adamının konuyla ilgili

makalesinde, deli çeşitlerinden bazıları şöyle tanımlanı-yor:

ESRİK DELİ: Ağız deve gibi köpürür ve yakasını yı-rar.

EBLEH DELİ: Kendisini herkesten akıllı sanır.

KIZIL DELİ: Az şeyden çok kavga eder.

CİNNİ DELİ: Hayvanları ve insanları dövmek ister.

ŞEYTANİ DELİ: Kimseyi beğenmez, gururluk eder.

ÇILGIN DELİ: İyi söylerken fena sohbete gider.

SERTUHL DELİ: Kahve ve berber dükkanlarından çık-maz.

SÜFLİ DELİ: Her ne bulursa temiz diye yer.

PERVANE DELİ: Bir gidecek yere yüz kere gider, bir işi beceremez.

FIRFIR DELİ: Kamış alevi gibi parlar, pıssadak söner.

CIRDAR DELİ: Çok söyler. Ne kendi anlar, ne başka-sına anlatır.

KUŞ AKILLI DELİ: Dövüş etmeyi sever.

AŞIL DELİ: Kendisini cennetlik sanır.

AĞZI AÇIK DELİ: Konuşması gerektiği zaman ağzını açar bakar.

ZIRZOB DELİ: Yaptığı bir işi her yerde anlatır.

MASLAHAT DELİ: Kendi işini bırakıp başkalarının işi-ni yapar.

ALİŞVERİŞ DELİSİ: Daima veresiye alışveriş yapar. Borcuna karşılık babasından kalan malı mülkü bile har-car.

MİSAFİR DELİ: Zorla kendini misafiriğe davet etti-rir. Gittiği yerde ise uyur kalır.

KURU DEM DELİ: Daima türkü çağırır ve güler.

Ben bu yazı dizisinde, deli deyince, kaçık, tatlı kaçık, alık, aptal, dengesiz, üşütük, tahtası eksik, terelelli, ke-çileri kaçırması gibi deyimlerle belirlediğimiz türlerden ta-nıdığım bütün delileri anlattım. Halkımız, biraz da uyak tutsun diye delileri, “deli, zır deli, zızzır deli, hınzır deli” diye dörde ayırmış. Deliler üzerine pekçok da deyimleri-miz, özsözlerimiz ve atasözlerimiz var. Bunların içinde en sevdiğim şudur: “En akıllımız deli Mehmet, o da ti-marhanede direğe bağlı.” Bu atasözümüzü sevmemin ne-deni, bireysel deliliği değil, topluluk olarak, hatta toplumsal olarak deliliği anlatmasındandır. Delilik, bula-şıcı hastalıklar gibi insandan insana geçmediği halde, bir topluluğun ya da toplumun çoğunlukla cıldırdığı dönem-ler de oluyor. Kimileyin bu çılgınlık sürekli bir toplum-sal isteri halinde yıllarca sürüyor. Örneğin Almanların Nazi çılgınlığı ve onlarla birlikte kimi ülkelerdeki toplu faşist çılgınlığı bu toplumsal deliliğin tarihteki en kor-kuncuydu. Türkiye’de de zaman zaman toplu deliliklere tanık olduk. 6/7 Eylül 1955 tarihinde, zamanın iktidarının kıskırtmasıyla başlayıp, sonradan ipin ucunun elden kaç-masıyla bir serseriler (lumben) yağması biçiminde İstan-bul’un talan edilmesi, yaşadığımız çok acı toplu delilik-lerden biriydi.

Toplumsal deliliği yeren bir başyapıt var, Ch.Martin Wieland’ın “Abderalılar” adlı romanı. Bu büyük Alman yergi ustası, Eski Yunan döneminde Trakya’da yaşayan Abderalılar anlatıyor. Ama Abderalılar aracılığıyla ger-

çekte anlattığı kendi toplumunun insanları Almanlar... Wieland'ın anlattığı Abderalılar —yani yazarın hemşerileri olan Almanlar— toptan deli ve yarı deli insanlar. Bunların içinden çıka çıka bir akıllı insan çıkmış: Ünlü filosof Demokritos... İçlerinde tek akıllı Demokritos olduğu için, çoğunluktaki deli Abderalılar O'nunla alay eder, O'nu küçümser ve üstelik filosof Demokritos'u deli sayarlar. Peki, Demokritos, gerçekte deli olan hemşerilerinin delilikleri karşısında ne yapıyor?Gülüyor onlara. Bana gelince, "Benim Delilerim" karşısındaki davranışım nedir? Açıkça söyleyeyim ki, bir gülmece yazarı olarak, "Benim Delilerim"dekilere gülemiyorum. Onların davranışlarını gülünç de bulmuyorum. "Benim Delilerim"e olan tutumum, delisine göre değişiyor. Onları, deli olduklarını da bilerek ciddiye aldığım için, kimisine güldüğüm oluyor, kimisini ve çoğunu seviyorum; sevmediklerim, acıdıklarım, kızdıklarım da oluyor.

Yine Abderalılar romanı üzerinde durmak istiyorum. Büyük yergici Wieland, bana öyle geliyor ki, kendi toplumunun toplumsal deliliğini anlatmak için, deli Abderalılar anlatırken, sanki romanını yazdıktan yüz yıl sonra gelecek olan Nazi deliliğini ve Naziler döneminde Almanların toplumsal deliliğini anlatmış ve sanki Almanları yüz yıl öncesinden uyarmıştır.

"Delilerin en tehlikelileri, büyükleri ve dayanılmazları, düşünen ve herşeye atıp tutanlardır. Başka delilerden daha az deli olmadıkları halde, çeneleri iyi işlediğinden, düşünmeyen yığınlar karşısında zihinlerinin bulanıklığını gizler, tımarhanedeki hemcinslerinden daha insicamlı çılgınlık ettiklerinden, bilge olarak kabul edilirler. Cahil bir deli saçmalayacak kadar ileri gitti mi, işi bitmiştir. Bilgili delide bunun aksini görürsünüz. Saçma sözler söylemeye veya yazmaya başlar başlamaz, istikbalini temin etmiş, şöhretini sağlamlaştırmış olur. Çünkü insanların çoğu bunlardan bir şey anlamadığını iyi bilse de, ya kendi akıllarına güvenemez ve suçun kendilerinde olmadığını farketmez; ya bir şey farketmeyecek kadar aptaldır, ya da bir şey anlamadıklarını itiraf edemeyecek kadar kendini beğenmiş. Bilgili deli ne kadar saçmalarsa, aptal deliler de o kadar yüksek sesle kerametten söz eder, tantanalı saçmalıkta mana keşfedebilmek için o kadar fazla kafa çatlatırlar. Beriki, alkışlandıkça canlanan cambaz gibi, alkış duydukça daha cüretli hamleler yapar, bunlar cambazın daha büyük numaralarını seyredebilmek için alkışlarını artırırlar. Ve görülür ki, bir adamın gözükarlığı bütün halkı sarmıştır ve saçmalık modası devam ettiği sürece, başka zamanlarda lafı uzatmadan tımarhaneye tıkalacak bir adama heykeller dikilmiştir."

"Benim Delilerim" içinde yirmi-otuz yıldanberi benimle ilişkilerini sürdürenler, mektuplaşanlar, bana sürekli gelip gidenler var. "Benim Delilerim"ın herbirinin mektuplarını, onlara ilişkin belgeleri ayrı ayrı dosyalarda toplar, sıralar, saklarım. Deli oldukları için yapmam bunu, bütün okurlarımın mektuplarını dosyaladığım için, onlarınkini de dosyalarım. Gözümde, deli olmayanların onlara göre bir üstünlüğü yoktur, elbet delilerle akıllıların —ya da akıllı sanılanların— ayrımı vardır, ama ayrıcalığı

yoktur.

"Benim Delilerim"e girenlerden kimisi yüzünden başımın belaya uğradığı da oldu. Söylediğim gibi, delilerimin mektuplarını ayrı ayrı dosyalara koyuyorum. Polislerin evimi sık sık aradıkları bir dönemde (1950'den önceki yıllardan birinde ama hangi yıl olduğunu kesinlikle anımsayamıyorum), üç siyasî polis her zaman yaptıkları gibi yine kitaplarımı, dosyalarımı, yazılarımı bir bavula ve çuvala tikiştirip benimle birlikte Emniyet Müdürlüğü'ne götürmüşlerdi. Birinci Şube'de bir Komiser R. vardı. Bu Komiser R., sonradan kanser olup, bir zamanlar Tıp Fakültesi öğrencisiyken çok işkenceler ettiği bir hekim arkadaşımızın eline düşmüştü. Hastanede acılar çekerken intikam almak için kendisini öldüreceğini sandığı hekim arkadaşımızın olağanüstü sevecenlikle tedavisini görmüştür.

Komiser R., çok sert, kaba, hoyrat, bana kalırsa sadık bir adamdı. Anılarımda "Böyle Gelmiş Böyle Gitmez'de" —yazabilirsem— Komiser R.'ye geniş yer vermek zorunda kalacağım.

Komiser R. dosyalarda delilerin mektuplarını bulunca, altın madeni bulmuş gibi büyük bir başarının sevinci içinde beni saatlerce sorguya çekmişti. "Benim Delilerim"ın mektuplarından en saçmasapan olanların üzerinde duruyor, bu saçmaların gizli haberleşme için kodlar, şifreler olduğunu iddia ediyordu. Bitürlü bunları yazanların deli olduklarını, mektuplardan da deli olduklarının açıkça belli olduğunu, kendini çok zekî sanan Komiser R.'ye anlatamıyordum. "Mademki, saçmasapan deli mektupları, öyleyse neden böyle özene bezene dosyalara koydun?" deyip duruyordu. Komiser R. değil ama, sonunda başkaları her nasılsa bunların gerçekten deli mektupları olduğunu anlamış olacak ki, beni bu konuda sorgulamaktan vazgeçtiler. Ne yazık ki, o zamanki delilerimden gelmiş iki ya da üç mektup dosyasını geri alamamıştım. Bana kalırsa, aslında Komiser R. de bir tür deliydi.

Uzaktan yakından yaşamıma girmiş bütün delileri "Benim Delilerim"e alabilecek miyim? Hayır... Benim özellikle sevdiğim delilerim var, bunların kendilerini "Benim Delilerim"de görüp tanımalarından çok, onları başkalarının tanımasından çekiniyorum. İşte bu nedenle, kimi delilerimin, başkalarının tanımaması için, işlerini, uğraşlarını, kimliklerini değiştirerek yazdım. Bunlardan "Benim Delilerim"i yazmakta olduğumu bilen saygı duyduğum bir hanım bigün bana,

— Beni de yazacak mısınız? diye sordu.

O an nasıl olduğumu, ne büyük bir acı duyduğumu anlatamam. Elbet onu ve onun gibi sevdiklerimi yazmayacağım. Ve yine elbet çok yakınım olmuşları da yazamam. Ama buna karşılık, halkımızın "Hınzır Deli" dediklerini, herkesçe tanınmalarını da göze alarak yazdım.

Başta da söylediğim gibi, kendim de bu kervanın içindeyim. En iyisi "Benim Delilerim"i okuyun sevgili okurlarım, bakalım içinde kendinizden başka kimleri bulacaksınız.

Babaları Tutanlar

YAŞAMIMDA ilk gördüğüm, deli değil, delilerdir. Bunlar, babaları tutan zencilerdi. Ya üç, ya dört yaşıyordum. O zamanlar İstanbul'da pek çok zenci vardı. İstanbul'un kimi mahallelerinde yoğun yaşarlardı, ama her İstanbul mahallesinde aşağı yukarı yirmi-otuz zenci bulunurdu. Bu zenciler, köle, halayık, cariye, dadı döneminden arta kalanlarla saraydan geçip çıkar edilerek halka karışarlardı. Sonraları, hem beyazlarla karışmaları yüzünden, hem de türlerinin gittikçe tükenmesinden —çünkü saraydan çıkma zenci erkeklerin çoğu hadım edilmiş olurdu— İstanbul'da zenciler çok azaldı. Biz onlara zenci değil, arap

derdik. Mısırlı, Suriyeli, Iraklı, Faslı, Cezayirli gibi asıl araplara da ak arap denilirdi.

İlkyaz gelince İstanbul'un bütün arapları geniş bir çayırda toplanıp bayram yaparlardı. Kökenleri Afrika'dan getirebildikleri tek gelenekleriydi bu tören.

Üç-dört yaşımıdayken annemle birlikte İstanbul'da Çırpıcı çayırında yapılan böyle bir arap bayramına gitmiştik. Ordakilerin hepsi kadındı, yada benim bulunduğum yerde salt arap kadınlar bulunduğu için, orda hep kadın var sanmıştım. Def, darbuka, dümbek, hatta teneke, kutu çalarak, taşları tahtaları birbirine vurarak çıkardıkları ritmik seslerle, sonraları kimi Amerikan filmlerinde gördüğüm biçimde, zıplaya zıplaya dansa başladılar. Ritm gittikçe hızlandı, oynaya oynaya coştular... Bu dans saatler sürdü, yada bana öyle geldi. Öyle coştular ki kendilerinden geçtiler. Göz akları kaydı ve ağızları köpürmeye başladı. Her eklemleri ayrı ayrı oynamaktaydı. İşte onların, bu kendinden geçmiş aşırı coşkulu son durumlarına "babası tuttu" deniliyordu. "Babası tutmak", bir anlama delirmek demektir. "Babası tuttu", o zamanlar çok sık kullanılan, sonradan unutulmuş bir deyimdir. Küçük çocuklar huysuzluk eder, bağıra çağıra durmadan ağlar çırpınırlarsa, anneleri "Yine babası tuttu." derdi.

Zıplaya atlaya oynayarak coşup babaları tutan araplar, bize çok acayip gelen sesler çıkararak dört bir yana koşmaya başladılar, dağıldılar, gözden yittiler. Akşama doğru, herbiri ayrı ayrı yerlerden teker teker, dinginleşmiş olarak döndüler. Elllerinde, kucaklarında, kıldan, dağdan, tepelerden topladıkları koparıldıkları otlar, kökler vardı. Bunlar hastalıklara iyi gelirmiş. Toplayıp getirdiklerinin kimisi tütü olarak kullanılacak, kimisi kaynatılıp içilecek, kimisi kurutulup dövülerek toz yapıldıktan sonra ilaç olacaktı.

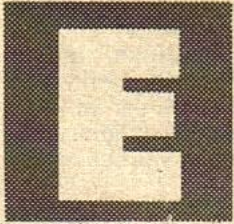
İşte ilk gördüğüm deli bunlardır.

Bunların deli olmadıkları da söylenebilir. Ama o "baba tutma"nın bir delilik nöbeti olduğuna inanıyorum. Belki de deli olmayan, yada kendilerine deli denilemeyen insanların da, zaman zaman, aradabir delirerek boşalmaya gereksinimleri vardır. Çok sonraları, ünlü caz topluluklarının kalabalık seyircilerini, dinleyicilerini gördüm, onları seyrettim. Onların da, üç yaşında gördüğüm babaları tutmuş zencilerden pek ayrımları yoktu. Onlar da atlayıp sıçrayıp zıplayıp anlamsız sesler çıkarak bağırıyorlar, haykırıyorlar, kendilerinden geçiyorlar, hatta koltukları, sandalyeleri kırıyorlar, fırlatıyorlar, giysilerini parçalıyorlardı. Bunlar,

geçici delilik halidir ki, bireylerin de, toplulukların ve toplumların da böyle geçici deliliklere gereksinmesi olduğuna inanıyorum; ama bunu ille de gerekli görmüyorum. Faşingler, karnavallar da bu türlü deliliklerin biraz olsun

evcilleştirilmiş başka biçimleridir. İnsan, — elbet kimi insan — doğal ve dengeli olabilmek için, birikmiş ve içinde tortulanmış deliliklerini bu türlü coşkularla kendinden çıkarıp atmak, dinginleşmek istiyor.

Mazhar Osman

Naz yarım yüzyıl Mazhar Osman adı dillerden düşmemiştir. Hatta Mazhar Osman'lı deyimler vardı:

— Haydi Mazhar Osman'a, Mazhar Osman'a...

Bu söz "Haydi tımarhaneye!" demektir. Birisi için "Mazhar Osmanlık" demek, deli demektir. Deli olduğu sezdirilmek istenilene,

— Sen bir Mazhar Osman'a görünsen iyi olur... denirdi.

Mazhar Osman adı günlük dile girmişti. Bir ad olmaktan çıkmış, bir deyim olmuştu. Günde, günde değilse bile en az haftada bir adını anmayan pek olmazdı. Öyle ünlü bir addi ki, gerçek yada uydurma, bir de şöyle olay anlatılır.

Ruh ve akıl hastalıkları hekimi Dr. Mazhar Osman'ın Kızıltoprak tiren istasyonuna çok yakın, tahini boyalı, kargir, iki katlı, bahçe içinde küçük bir evi vardı. Yine o ev duruyor. Dr. Mazhar Osman bu evi satmak ister. Alıcılar çıkar. Diyelim o zamanın parasıyla evin fiyatı 25 bin lira, ama Mazhar Osman 50 bin lira ister. Alıcının biri,

— Bu ev etse etse 25 bin lira eder, çok işitirsiniz... der.

Mazhar Osman,

— Doğru, der, ev yirmibeşbin lira eder, ama Mazhar Osman'ın evi... Bu evi alınca Mazhar Osman'ın evinde oturuyoruz diyeceksiniz, yirmibeşbin lira da o etmez mi?

İlk okuduğum ruh ve akıl hastalıkları kitabı, Bakırköy Akıl ve Ruh Hastalıkları Hastanesi Başhekim Mazhar Osman'ın kitabıydı. O kitabın adını bile unuttum şimdi... Ama oynanmamış ve yayınlanmamış bir oyunumu yazarken, o kitaptan çok yararlanmıştım.

Soyadı yasası çıkınca, Mazhar Osman "mütehassıs" anlamına gelen "Uzman" soyadını almıştı. Uzmanlık, bizde hiç kimseye Mazhar Osman'a uyduğu denli uymaz; hem Osman adına uyuyor, hem de kişiliğine...

Sultanahmet Cezaevi'nin önünde, alana bakan koskoca bir adliye sarayı vardı, gerçekten de ahşap bir saraydı... Bir gece çatır çatır yandı bu saray ve İstanbul gecesinin göklerini al yalaza kesmişti.

Vefa Ortaokulu'nun ilk sınıfına giderken, okuldan kaçır, arasıra o adliye sarayındaki duruşmaları dinlemeye giderdim. Bunlardan birini hiç unutmuyorum. Çünkü o duruşmada, Mazhar Osman bir bilirkişi olarak dinlenecekti. Benim de Mazhar Osman'ı ilk görüşümdür.

Kimi insanların görünüşleri, yaptıkları işe hiç uygun değildir. Örneğin Balzac'ın resimlerine, heykeline bakın, romanlarını okuyup tasarladığımız o büyük yazardan çok bir kasaba benzer. Oysa Çehov'un resmini ilk görüşte, önceden öykülerini okumuşsak, bu Çehov'un resmi olabilir diye düşünürüz.

Mazhar Osman da, dış görünüşüyle kendini anlatamayan insanlardandı yada bana öyle görünmüştü o zaman.

Feyziati Lisesi öğrencisi (O zamanın bir özel lisesi) bir delikanlı sevdiği kız arkadaşını öldürmüştü. Kaatil delikanlının deli olduğunu (akıl hastası) iddia ediyordu avukatı ki, cezası hafiflesin. Mazhar Osman, mahkemeye, delikanlı için verdiği raporu sözlü olarak hakimler kuruluna açıklaması için çağırılmıştı. On üç yaşının sınırsız hayranlığıyla dinlemiştim Mazhar Osman'ı. Ne büyük bir insandı benim gözümde; çünkü, bir insanın deli olup olmadığını, deliye ne kadar deli olduğunu anlayabiliyor ve delileri iyileştiriyordu.

Lise öğrenciliğimde de fırsat buldukça Mazhar Osman'ın derslerine gittim birkaç kez. İstanbul Üniversitesi Merkez binasında bir anfi salonda ders veriyordu; ders yada konferans...

Salon tıklım tıklım doluydu, ayakta dinleyenler de vardı. Sanırım hepsi öğrencileri değil, benim gibi dışardan gelen dinleyicileri de vardı.

O günkü konuşmasında Mazhar Osman sara konusunu anlattı. Anlattığı sara türlerinden birinde hasta, belli bir süre için bütün melekeleri ve enerjisiyle salt bir iş üzerine yoğunlaşıyor, sanki çok olağanmış gibi o görevi üstün başarıyla yerine getiriyor, ama sonradan bunu sanki yaşamamış gibi hiç anımsamıyormuş. Bu sara türünü uzun uzun anlattıktan sonra, Bakırköy Akıl Hastanesi'nden iki örnek hasta getirdiğini söyledi. Hastaları kürsüye yanına getirmeden önce "vaka"yı anlattı. Benim için çok önemli bir vakadır. Olay şu:

Bir kolordunun subayları arasında tabanca atış yarışması yapılıyor. Birinciliği kazana kolordu komutanı bir tabanca armağan edecek; ikinciler, üçüncüler de başka armağanlar alacaklar. Yarışma atışları başlıyor. Bir yüzbaşı atışa geçiyor. Destekli atıyor, onikiden vuruyor. Desteksiz atıyor, onikiden vuruyor, hareket eden hedefe atıyor, onikiden vuruyor. Bütün atışları hep oniki... Olacak şey değil. Orda herkes şaşırıyor. Ama bütün bu zaman içinde yüzbaşı hiç konuşmuyor. Yarışma bitiyor. Kolordu komutanı birinci gelen yüzbaşıyı kutlayıp birincilik armağanı olan tabancayı veriyor. Yarışma sırasında o zamana dek hep susmuş olan yüzbaşı, alması için tabanca kendisine uzatılınca,

- Bu nedir? diye soruyor.
- Armağanın.
- Ne armağanı?
- Birinci geldin ya...
- Ne birincisi?
- Atış birincisi geldin...

Yüzbaşı, o atış yarışmasından hiçbir şey anımsamıyor. Ne atış yaptığını, ne hedefleri onikiden vurduğunu biliyor; sanki yaşamından o bölüm hiç yaşanmamış gibi silinip çıkmış.

Mazhar Osman, yüzbaşının sara nöbeti içindeyken atış yaptığını, sara nöbeti geçmiş olduğu için de, yaptığı atışları sonradan anımsamadığını söylüyordu. Sara nöbeti içinde olmasaymış, o olağanüstü atış başarılarını kazanamazmış.

O olaydan sonra yüzbaşı içine kapanıyor, konuşmuyor. Muayene ediliyor, Bakırköy Akıl Hastanesi'ne gönderiliyor. Mazhar Osman,

— Yirmi yıldanberi hastanemizdedir... dedi.

Bir ürperti geçirmiştım. Bana çok korkunç gelmişti yüzbaşının serüveni. O sıra ben de askerî lise öğrencisiydim.

Mazhar Osman, hastaları getirmelerini söyledi. Az sonra gardiyanlar, hastane pijamalı iki adam getirdiler kürsüye. Biri aşağıda durdu, öbürünü Mazhar Osman kürsüye yanına çıkardı. Bu, işte sara nöbetindeyken atışta birinci

olan yüzbaşıydı. Hastane pijaması içinde zayıf, yaşlı, çökük, gözleri hedefsiz ve anlamsız bakan bir adam... Mazhar Osman O'na, bize anlattığı olayı sordu, başka şeyler sordu. Zavallı hasta, öylece bakıyor, yanıt vermiyor, ağzından ses bile çıkmıyordu. En sonunda anlamsız, yada benim duyamadığım bişeyler mırıldandı.

Bu olay beni çok düşündürmüştür. O atış yarışması olmasaydı, yüzbaşı sara nöbetine girmeyecek, hep normal bir insan olarak yaşayacak mıydı? Yada daha başka bir zaman birden sara nöbetine girip, karısını, çocuklarını uykularında kesecek, sonra da bu olaydan hiçbir şey anımsamayacak mıydı? Nitekim, Mazhar Osman'ın o konuşmasını dinledikten kırk yıl sonra gazeteler bir albay emeklisinin karısını, çocuklarını uykularında kikir kikir kesip, sonra da hiçbir şey anımsamadığını yazmışlardı. Peki, ya atom bombasının, hidrojen bombasının patlama düğmelerini ellerinde tutan insanlardan biri... Ya bunlardan biri sara nöbetine girer de, sonradan ne yaptığını anımsayamayacağı biçimde hedefi vurmak başarısını (!) gösterirse...

Büyük Bir Sabotajcı

ARBIYE askeri cezaevindeyim. Yıl 1948... Cezaevinin üç büyük koğuşı var, birine siyasi tutuklular doldurulmuş. Cezaevine daha kendisi gelmeden haberi geldi: Bir sabotajcı yakalanmış, azılı bir sabotajcı...

Herkes merakla birbirine soruyor: Ne yapmış, ne yapmış?

Onceleri kimse bişey bilmiyordu, sonra haber uzuzladı: Tramvayı yoldan çıkarmış.

Cezaevinde, kızları, kadınları, çocukları, oğlanları yoldan çıkaranlar, hatta kendileri yoldan çıkmış olanlar doluydu, ama tramvayı yoldan çıkaran ilk gelecekti.

Bigün öğleden sonra tramvayı yoldan çıkaran sabotajcı getirildi. Süklüm püklüm, sünepe, sinameki, zayıf, kuru, adam çirozun biri... Temiz giyimli. Ağlamaktan gözleri kan çanağına dönmüş. Tutuklanalı bir hafta olmuş. Emniyet Müdürlüğünde sorgusu yapıldıktan sonra buraya getirmişler. Hâlâ da ağlıyor.

O'nun verildiği koğuştan biri,

—Ulan, böyle de sabotajcı mı olurmuş be... diye şaşkınlığını belirtince, yanındaki,

—Sabotajcının boynuzu kulağı olacak değil ya, o da senin benim gibi bir Allahın kulu işte... dedi.

Başka biri de bilgiç bilgiç,

—İşte asıl böylelelerinden sabotajcı olur... dedi.

Meraklılar yanına sokulup, geçmiş olsun, dedikten sonra, hangi işten, neden, nasıl yakalandığını, niçin tutuklandığını soruyorlar. Ama O, ağlamaktan hiçbir soruya yanıt vermiyor. Kendisine soru soruldukça daha çok ağlıyor. Arasıra bişeyler söylemeye çalışıyor ama, ağlamasından, iççekmelerinden, hıçkırıklarından, ne dediği anlaşılamıyor.

Ancak iki-üç gün sonra neden tutuklandığı anlaşılabildi. İstanbul Belediyesinin tramvaylarında bilet denetçisi (kontrolör) imiş. Bir sabah erkenden hamama gitmek için evinden çıkmış.

—Ne diye evinde yıkanmazsın da hamama gidersin yahu?

—Kıra evi... Banyosu yok. Daracık birbucuk oda...

—Sabah erkenden hamamda ne işin var yahu?

Tramvaycının yerine, O'nu dinleyenlerden biri yanıt veriyor:

—Sana ne be? Herkes senin gibi zındık değil, cenabet gezsün... Adam Müslüman evladı... Demek hamam iktiza etmiş ki, sabahın körün-

de evinden fırlayıp hamamın yolunu tutmuş...

Tramvaycı mıymıntı biri, öyle korkmuş, sinmiş ki, bitürlü üstünden bu ezikliği atamadı, belki de yaşamı boyunca böyle biri...

Bilet denetçisi, kolunun altında karısının verdiği hamam bohçası, Dolapdere'den yukarı çıkmış, hamama gitmek için Kurtuluş durağında tramvay bekliyor. Tramvaycı olduğundan, tramvaya bilet parası vermeyecek. Hamama gittiği için de bilet denetçisi üniformasını giymemiş, sivil giyinmiş o gün.

Durakta tramvay beklerken ne olup bittiğini anlayamamış, sivil polis olduklarını sonradan öğrendiği iki-üç kişi birden kollarına girip kargatulumba etmişler, çocuklara uçtu uçtu yapar gibi, adamın ayaklarını yerden kesip polis arabasına atmışlar, oradan da Emniyet Müdürlüğüne, sonra da atıyorlar hücreye... Ertesi gün sorguya çekiliyor. Kendisini gangsterlerin kaçırdığını sandığından, sorguda polisleri karşısında görünce içi rahatlıyor.

—Ne yapıyordun durakta?

—Tramvay bekliyordum, hamama gidecektim...

—Sabah karanlığında?

—Affedersiniz, hem gusul abdesti alacak, hem yıkanacaktım da...

—Kolunun altında hamam bohçasıyla?.. Erkek kısmı hamam bohçası taşır mı be?

Hamam bohçası taşıdığı için yakaladıklarını sanmış.

—Yok idi evde çanta gibi herhangi bişey, karım vermiş idi bohçayı...

—Neden tramvaya sabotaj yaptın?

—Tramvay mı, sabotaj mı, ben mi?

Kendisi de tramvaycı olan, hiç tramvaya sabotaj yapar mı? Daha da iyi yapar... Kimse kuşkulananmasın diye de tramvaycı olmuş.

—Üç tanık var. Sen tramvay raylarına taş atmışsın ki, tramvay yoldan çıksın... Hem de rayların dönemeç yerine...

Bilet denetçisi hücrede yatakosun, biyandan da kimin nesi olduğunu araştırmışlar kili, adam Bulgaristan göçmeni değil mi? Tamam!.. O dönemde, siyasi polis için Bulgaristan göçmeni olmak, komünist olmanın yüzdeelli kanıtı sayılırdı. Bulgaristan'daki komünizmden kaçmak için çırpınarak anayurda gelen Bulgaristan göçmenlerinin aşağı yukarı üçtebiri birbirlerini komünist diye ihbar ederek güvence kazanıp siyasi polis kadrosunda görev alırlar, üçtebiri komünist diye cezaevlerine tıklılır, geri kalanlar da geçim yolu ararlardı.

O zamanlar Harbiye askeri cezaevinde ziyaret günleri, ziyaretçilerle tutuklular orta bahçede yanyana oturup görüşürlerdi. Tutuklular

sabah erkenden bahçeye ziyaretçileri için yer hazırlarlardı. Gölge tutacak duvar diplerine, yerlere halı, kilim, seccade serilir, üstlerine minder, yastık konulur, ziyaretçi beklenirdi. Ziyaretçiler de elleri kolları yiyeceklerle dolu gelirlerdi. O cezaevi bahçesi ziyaret günleri gezinti yerine (mesireye) dönerdi.

Boyu, cüceden bir parmak daha uzun olan kantinci Faik, ziyaretçiler.yiyecek öteberi getirip alışverişine ket vuruyorlar diye kızardı da, hele yazın, içerden suları kestirtir, yaz sıcakında içleri yanan ziyaretçilere ve tutuklulara bol bol şişe suyu, gazoz, ayran satarak kazancını daha da artırırdu. Kantinci Faik'te herşey, dışardaki bakkallarda satılardan yüzde otuz daha pahalıydı ve bu, cezaevi yönetimince doğal sayılıyordu.

Tramvaycının ziyaretçisinin ilk gelişi nasıl olduysa, ondan sonra her ziyaret günü aynı biçimde geçti. Haftanın ziyaret günü sabahı, bahçe kapısından ilk giren Tramvaycının karısı olurdu. Bir çocuğu kucağında, bir çocuğunun elinden tutmuş, çocuğu tutan elinde yiyecek paketiyle, ağlayarak gelirdi. Kocası da eşini ağlayarak karşılardı. Tramvaycı, yatak çarşafına benzer siyah-beyaz damalı bir örtüyü yere seriyor, uzun yatak yastığını da (iki kişilik) duvara dayayıp karısını bekliyordu. Karısı gelince de o siyah-beyaz damalı bezin üstüne oturup ziyaret saati son buluncaya dek karşılıklı sessiz sessiz ağlaşıyorlardı. Çocuklar da arasıra bu ağlamaya, ama yine bağırp çağırmadan, katılıyorlardı. Aradabir, ama yine ağlaşıp bişeyler fısıldaşırlardı. Ziyaret saati bitince, oradan en son ayrılan, ama yine ağlayarak ayrılan Tramvaycının karısı olurdu. Her

ziyaret günü işte böyle ağlaşırlardı. Başka günler de Tramvaycının sık sık ağladığı olurdu. Öyle ağlardı ki, bir insanın nasıl olup da içinden bu denli çok gözyaşı çıkarabildiğine şaşardım.

Güzel Sanatlar Akademisi Resim bölümü öğrencisi Jak İhmalyan, hocası Bedri Rahmi'nin atelyesinde çalıştığı bigün, oradan apartor alınıp tutuklanmıştı. Ayakkabısı eskimesin diye, çoğu siyasi tutuklular gibi Jak da takunya giyerdi cezaevinde. Bigün Jak,

—Bu Tramvaycı deli... dedi.

—Nasıl deli?

—Basbayağı deli işte... Adamın sabotajcılığının içyüzünü anladım.

—Neymiş?

—Bakın, görün şimdi.

Tramvaycı bahçede, elleri arkasına bağlı, bir duvardan karşı duvara gidip geliyordu. O'nun gidip gelişine volta atmak denilemezdi. Daha volta atmasını öğrenememişti.

Tramvaycı arkasını bize dönmüş duvara doğru yürürken, Jak elindeki boş konserve kutusunu adamın yolu üstüne bıraktı. Biz altı-yedi arkadaş, iki geçeli durmuş, olabilecek seyrediyorduk. Tramvaycı duvara gitti, döndü, yürüyor. Konserve kutusunun olduğu yere geldi. Kutunun yanından yada üstünden geçebilirdi. Hayır, geçmedi. Eğilip yerdeki konserve kutusunu aldı, duvarın dibine koyduktan sonra yine yürüyüşünü sürdürdü. O arkasını dönmüş giderken bu kez Jak, tomar yaptığı birkaç gazeteyi yine Tramvaycının yolu üstüne koydu. Tramvaycı döndü, yürüyor. Gazete tomarının yanına gelince duraksadı. Gazete tomarını ayağıyla ite ite yana çekti, ondan sonra yürüdü.

Jak denemesini sürdürüyordu. Bu kez yol üstüne büyükçe bir taş koydu. Tramvaycı, yürürken taşı görünce, yine taşı ayağıyla yuvarlayarak yoldan öteye götürdü, sonra yoluna gitti.

O günden sonra bu deneme bir eğlence gibi sürdürüldü. Yalnız bahçede değil, koridor da yerde birşey görse Tramvaycı, o şeyi ordan atmadan, kaldırmadan, öteye itmeden geçemiyordu. Bu adamın deliliği de buydu.

Bohçası kolunda hamama gitmek için Kurtuluş durağında yaptığı şey de buydu. Durakta, her nedense yere konulmuş bikaç taş vardı, orta büyüklükte taşlar. Yerde gereksiz, fazla birşey görünce onu ordan kaldırmadan duramayan Tramvaycı, duraktaki taşları ayağıyla itmişti. Taşlar yuvarlanıp ray üstüne düşmüştü. Üç muhbir yurttaşa da polise gidip "Durakta sabotajcı var!" diye ihbar etmişlerdi.

Şaşılası olanı da, Tramvaycının bilmeden, ayımsamadan yerdeki şeyi kaldırmasıydı. Yolu üstünde duran şeyi kaldırdığının hiç bilincinde değildi. Çünkü O'na kaç kez, niçin yolunun üstündeki taşı, kağıdı, kutuyu kaldırdığı sorulduğunda, böyle birşey yaptığından hiç habersiz görünüyordu.

Bilet denetçisinin yolu üstüne birşey bırakıp O'nun o şeyi ordan kaldırması bir cezaevi oyunu ve eğlencesi olarak haftalarca sürdü.

Bizim arkadaşların söylediğine göre, bilet denetçisi, böyle bir ruh hastalığı olduğunu iddia ederek muayenesini istese, ruh hastası raporu alarak cezaevinden kurtulabilirdi. Ama bilet denetçisi, böyle bir hastalığı olduğunu kabul etmedi. Davası altı yada yedi ay sürdü. Tahliye olundu. Ama ruh hastası olduğu için değil, başka bir nedenden...

Çok düşünmüştüm o Tramvaycıyı... Çocukluğunda kimbilir ana babası kaç kez O'na,

—Herşeyi yerli yerine koy!.. Ortada birşey bırakma!.. Herşeyin bir yeri olsun!.. Yerdeki şeyi kaldır, kendi yerine koy!.. demişler, böyle eğitmişlerdir. Belki de dediklerini yapmadığı için O'nu kaç kez azarlamışlardır. Kötü mü eğitmişler? İyi elbet... Ama işte, yolunun üstündeki taşı, çöpü, boş kutuyu, bunlara benzer şeyleri kaldırma alışkanlığını elde etmek, bir sabah kolunun altında bohça, hamama giderken O'nun başını belaya sokmuştu ve O başının belaya giriş nedenini bile anlayamamıştı.

Bu dünyada ne türlü türlü delilikler var...

Delî Olmayan Delî

GÖZLEMLERİME dayanarak şunu söyleyebilirim: Sanatçılar arasındaki deliler, sanatçı olmayanlar arasındakilerden daha çok. Sanatçılar arasında da, sayıca ve nitelikçe, en deli olanlar, tiyatro oyuncular, yazarlar ve

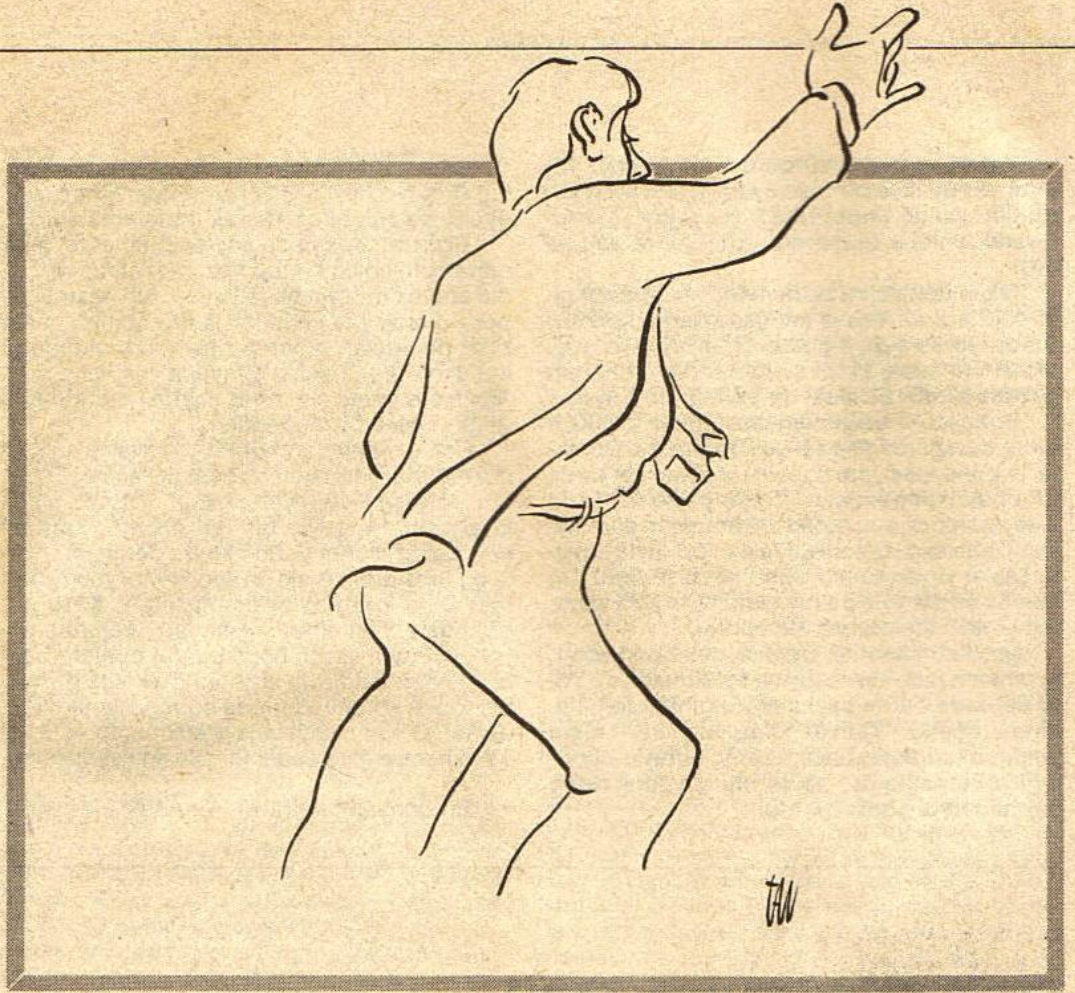
şairler. Şöyle bir düşünüyorum, çağdaşım, arkadaşım, dostum olan şairler, yazarlar arasında hangisi "Benim Delilerim"de yer almaz? En akıllı, en mantıklı görünenimizin bile, akıl almayacak denli delilikleri var. Kimimiz aşırı alıngan, kimimiz saldırgan, kavgacı, kimimiz sürekli cinsel doyumsuz, kimimiz gırtlığına dek kendisiyle dopdolu, nerdeyse kendikendisinden boğulacak... Hele kendimizi beğenmişliğimiz!.. Şair ille de içer diye öğrendiklerinden, kendilerini her zaman içiyor gibi göstermeye çalışanlar... Sonuç alınmamak üzere kendini öldürme cambazlıkları yapanlar...

"Benim Delilerim"e girmeleri gereken şair ve yazar dostlarımla çoğunu bu yazı dizisi-

ne almayacağım. Kayırmak istediğim için değil, onları çok daha geniş olarak "Birlikte Öldüklerim" ve "Birlikte Yaşadıklarım" adlı iki kitabımda anlatacağım da ondan... Yazmayı tasarladığım o iki kitapta yazar ve şair dostlarımı, salt delilikleriyle değil, tanıyabildiğim bütün yönleriyle anlatmaya çalışacağım.

"Benim Delilerim" dizisine girmeye hak kazanmış yazar ve şairleri salt Türkiye'de değil, bulunduğum her ülkede gördüm. Bunlardan biri, ülkesinde ünlü bir yazardır. Kitapları bikaç dile çevrilmiştir. Buna karşın bu yazar kazandığı ünle yetinmeyen bir doyumsuzdur. Buyüzden işi deliliğe vurmuştur. Gerçekten o deli olmayan bir delidir. Deliliğin halk üzerindeki çekiciliğinden yararlanmak için, kendisini özellikle deliymiş gibi göstermeye çalışıyor. Kendini zorlayarak delilikler yapıyor. Elbet yaptığı delilikler, kendisini akıl hastanesine kaldırtacak kertede delilikler değil.

Sanki delilik, deli olmayan yazarlara göre yazara bir üstünlük sağlar gibidir. Deli yazarlar, okurlara daha ilginç gelir. Delilikle dehanın, bıçağın sırtı gibi ikiz kardeş olduğu söylenir. Bikaç kitapta örnekleri de gösteril-

miştir. Buyüzden deli görünmeye çalışan yazarlar, akıllı görünmeye çalışanlardan daha çoktur.

Sözünü ettiğim yazar deli görünerek salt okurları arasında değil, basında, çevresinde de ilgiyi çekmek, dikkatleri üstüne toplamak istiyor. Delilik bir anlama O'nun reklamıdır.

Deli olmayan deli dediğim bu yazar, her yerde olursa olsun, özellikle taşkın davranışlarda bulunur. Çevresindekilerin dikkatlerini çekecek denli yüksek sesle, hatta bağıra çağıra konuşur, sanki konuşmuyordur da haykırır. Haykırırcasına konuşurken de, salt ellerini kollarını değil, bütün eklem yerlerinden gövdesinin her yanını abartılı devinilerle oynatır. Aşırı neşeli görünür. Her zaman her yerde durmadan içiyormuş da yine de sarhoş olmuyormuş izlenimi vermeye çalışır. Yemek masasının üstündeki vazoda çiçekler varsa, hiçbir neden yokken o çiçekleri saplarıyla yapraklarıyla ağzına atıp çiğner, yutar. Bu yada buna benzer davranışlarının hiçbir nedeni yoktur.

Kendisini deli tanıtmak için delişmence davranışlarda bulunan bu yazarı bir gece suçüstü yakalayarak —yani akıllı görünmek isterken— O'nun gerçekte hiç de deli olmadığını, delilik rolü oynadığını anladım.

Resmî bir şöleneydik. O yazar, büyük salonda yine aşırı ve abartılı delişmence davranışlarıyla dikkatleri üzerinde topluyordu ki, salona bir bakan, bir de devlet ileri gelenlerin-

den bir kadın geldi. Onların gelmesiyle yazar da birden toparlandı. Gözüm üzerindiydi. Az önceki delişmen sanki o değildi. Şöledeki sanatçılardan kimileri, bakanın elini sıkamak, önemli yeri olan kadının elini öpmek için fırsat arıyordu. Ama onlara aldırış etmeyenler de çoktu. Delişmen yazar, el öpmek için fırsat arayanlar arasındaydı. Saygı sunmak, el öpmek için kuyrukta yerini almıştı. Sırası gelince, aşırı saygıyla eğilip o hanımın elini öptü. Terbiyeli terbiyeli konuştu. Sesi hiç de öyle her zaman ki gibi haykırır tonda değildi.

İçmeden duramaz izlenimi vermek isteyen o yazar, o gece pekçok içme fırsatı varken hiç de içmedi. İşi delişmenliğe, hatta deliliğe vurup kadınlarla kaba şakalar yaparken, çılgın danslar ederken, o gece kadınlara da düşkünlük göstermedi. Yeri önemli hanımın şölen salonuna gelmesi, delişmen yazarın akıllanmasına yetmişti.

O yazarın başka bir delişmenliği de yaşama boş veriyormuş, sağlık koşullarını önemsemiyormuş gibi davranmasıydı. Bu davranışının da sahte delilik olduğunu, bir sabah O'nu evinin bahçesinde jimnastik yaparken görünce anladım. Yaşama, sağlık kurallarına önem vermeyen insan, ne diye sabah erkenden, hele o yaşta, jimnastik yapsın...

Anladım ki o yazar deli değildi, deli görünmeye çalışıyor, deli görünerek bir anlamda reklamını yapıyordu.

Bir Şair Ünlendikten Sonra

NU 27 Mayıs 1960 siyasal değişiminden bir yıl sonra tanıştım. Güzel şiirler yazdığını önceden duymuştum ama, kitabı yayımlanmamış olduğundan şiirlerini okuyamamıştım.

Ankara'da çıkan bir günlük gazetede köşe yazıları yazıyordum. O da gazetenin teknik işlerinde çalışıyordu. Arada bir Ankara'ya gidişimde gazeteye uğrardım; orda tanıştım. İki-üç kez şöyle bir konuşmuş; bir gece gazete sahibinin, bir gece de Mehmet Kemal'in evinde sanırım, akşam yemeğinde birlikte olmuştuk. O gece şiirlerini okumuştum. Gerçekten özgün ve güzel şiirlerdi. Ayrıca okuyuşu da etkiliydi. Niçin şiirlerini bir kitapta derlemediğini sormuştum. Bu konuda yardım edebileceğimi de söylemiştim.

Her görüşümde bana aşırı saygılı davranıyor, "Aziz ağabey" deyip duruyordu. Benden epiy geçti.

Aradan yıllar geçti. Hiç görüşmedik. Görüşmemiz için bir neden de yoktu. Şiirlerini kitap olarak yayımladı. Büyük başarı kazandı; hakkı olan ve kazanılmakta gecikilmiş bir başarıydı bu. Kitabı üstüste basımlar yapıyordu. Gerçekten seviniyordum.

Sinematek bir kuruluş yıldönümü töreni düzenlemişti. Büyük bir sinemada yapılacak törenin izlenmesine göre, ben konuşacaktım, o şair de şiirlerini okuyacaktı. Yıllar sonra O'nu göreceğim diye seviniyordum.

Sahnede şiirlerini okurken gördüm. İçten bir beğeniyle ve gönülden alkışladım. İzlence bitti. Dinleyiciler dağılıyor. O sahnede idi. Tanıdığım zamana göre şişmanlamış, irileşmişti de... Kutlamak için sahneye çıktım.

Ben öyle sarılıp öpüşmelerden, sevgi gösterişlerinden hoşlanan insan değilimdir. Dışa vuran gösterilerle soğutmamak için dost sıcaklığını daha çok içimde saklamak isterim. Ama O, biriki karşılaşmamızda ve birlikte olduğumuz o iki akşam yemeğinde bana öyle saygılı davranmıştı ki, sanki yıllar sonra buna yanıt verme fırsatını; kaçırmamak istercesine sahneye çıktım, kollarımı açarak O'na doğru yürüyordum... Aaaa, o ne o? Canlı gibi değil de, bir katedral sütunu gibi duruyor karşımda. Öyle bir atılmışım ki, kollarımı aşağı indiremem, geri de dönemem artık... Kucaklayıp öpmek için davrandım. O iri göbeğini öyle bir ileri fırlattı ki, aramıza bir engel olarak koydu. Dönüşüm yoktu; o engeli de aşip bir buz kayası öpüyormuşum gibi yaptım.

— Kutlarım... diye mırıldanıp döndüm.

Çok bozulmuştum. Kendi kendime söylemeye başladım: "Sen kimseye böyle sevgi gösterilerinde bulunmazken... Ne diye gidersin yanına... Sana ne? Neyine gerekti senin bu sevgi gösterisi... Bir zamanlar, Aziz Ağabey diye yanında yörende dolanan delikanlı değil O artık, ünlendi, büyüdü... İyi oldu sana, mehelidir... Dersini al da aklın başına gelsin..."

Kendimden utanmıştım.

Ama neden bu denli kaba davrandığımı da merak ediyordum. Benim bilemediğim birşey mi olmuştu? Olmadık dedikodu mu çıkarılmıştı? Yoksa, eski günlerdeki ezikliğinin kendince acısını benden mi çıkarıyordu?

Genç şair Ataol Behramoğlu'na, O'nun bana öyle davranmasının nedenini öğrenmesini rica ettim. Belki sorup öğrendi, belki öğrenmedi. Öğrendiyse, kırılırim diye bana söylememiş olacak.

Aradan yine birkaç yıl geçti. Antalya Sanat Şenliği'ne çağrılı olarak gittiğimde O da oradaydı. Şenliğin düzenleyicisi Antalya Belediyesi bizi güzel bir otele yerleştirdi. Otelin lobisinde, O'nun çevresinde bitakım insanlar toplanıyor, fısıldaşıyorlar, bir kaynaşmadır geliyor. İlgilendiğim bile yok... Sonunda gelip bana olupbiteni söylediler. "Ben bu otelde kalamam. Bu işde provakasyon var. Bu otelin sahibinin sağcı olduğunu öğrendim. Yemeğime zehir koydurtup zehirletecekler mi beni?" diyor.

Benim de o otelde kaldığını söylemişler. "O kalabilir." demiş. Yani beni zehirlemezler, zehirlenmeye bile değmem... Yada ne diye zehirlensinler, ben de onlardanım.

Bu denli açık bir ruhsal hastalığı anlayabilmek için ille de ruh hastalıkları uzmanı bir hekim olmak gerekmez. Belli işte: Kendini olduğundan değerli bulmak. Kendi değeriyle yetinemeyen doyumsuzluk. Ün açlığı. Kendini büyük bir savaşın kahramanı sanmak. Ancak zehirlenerek ortadan kaldırılabilircek değerde bir savaşmıcı olduğuna inanmak. Belki de böylece dikkatleri üstüne çekmek istiyor.

Gerçekte, bütün bu sapık duygular, kendinden memnun olamamanın belirtileri, yaptıklarıyla yetinememenin, daha çoğunu yapmaya da gücü olmamanın tepkileri.

Sağcının sahibi olduğu otelde kalamazmış. Başka otele götürsünlermiş. Göz göre göre ölmek istemiyormuş. O burda konukmuş, evsahibi O'nu güvenli bir yere yerleştirmek zorundaymış.

Hadı o deli, ya ötekiler? Daha beş altı kişi, o delinin ardına takılıp başka bir yere gidip or-

da kaldılar. Bana da bu otelin tehlikeli olduğunu söylediklerinde, otelden ayrılmayacağımı, bunun çok gereksiz ve ayıp olduğunu, üstelik bizi ağırlayan evsahibi Antalya Belediyesi'ne güvensizlik ve saygısızlık olacağını söyledim.

Biz üç kişi o otelden ayrılmadık: Barış Derneği Başkanı Mahmut Dikerdem, Cengiz Bektaş ve ben... Üç-dört gece o güzel otelde konuk kaldık. Bir akşam yemeğinde çok üzücü bir olay geçti. Yemekte Cengiz Bektaş'la birlikteydik. Mahmut Dikerdem de orda mıydı, anımsamıyorum. Bütün otel çalışanları ve işgörenleri, zehirlenecekler korkusuyla ötekilerin otelden ayrıldıklarını duymuşlar. Duymaları olanaksızdı. Çünkü gösterişli bir biçimde ayrılmışlardı.

Bize akşam yemeğinde servis yapan garson, olaydan duyduğu acıyı büyük bir üzüncle anlatıp,

— Biz Türk'üz, biz işçiyiz... Nasıl olur da bizden böyle bir kötülük umuluyor... Otelin sahibi sağcı olsa bile, Türk işçisi şairini nasıl zehirler! diyerek ağlamaya başladı. (Cengiz Bektaş olayın tanığıdır.) Garsonu avutmaya çalıştım. Ama sesim titrediğinden ben de çok konuşamadım. Çok tatsız bir gece geçirdik.

Şunu da ekliyeim, o tarihten sonra ne zaman Antalya'ya gittiysem, o güzel otelin sahibi —ki sağcı mı solcu mu olduğunu bilmem— beni ağırlamak için oteline çağır-mış, konuğu olmam için aracı koymuştur. Ne yazık ki, böyle bir fırsat bulamadım.

Yine zamanlar geçti. Bir gece Ankara'da

on-onbeş yazar bir içkili aşevindeyiz. Nasıl olduysa söz o şairden açıldı. Hani laf olsun diye,

— Bana neden düşman olduğunu anlamıyorum... dedim.

Genç öykücü Aptullah Nefes,

— Aziz Ağabey, gerçekten bilmiyor musun? dedi.

— Bilmiyorum... dedim.

— Öyleyse bunu senden başka herkes biliyor... dedi.

— Neymiş peki?

— Sen Akbaba dergisinde bir başyazı yazıp O'nun oğlunu ihbar etmişsin.

— O'nun oğlu mu var? O'nu tanıdığım da bekardı. Evlendiğini bile bilmiyorum.

Akbaba'daki o başyazıyı cebinde taşımış ve benim nasıl hain ve provakatör ve nasıl bir muhbir, ne alçak bir ajan olduğumu kanıtlamak için herkese gösterirmiş. Ne evlendiğini bilirim, ne oğlu olduğunu... Bunca işim arasına bunlarla mı uğraşacağım?

— Peki, ne diye ihbar etmişim, kime ihbar etmişim oğlunu?

— Polise ve millî emniyete...

Evlenmiş, bir oğlu olmuş... Oğluna öyle bir ad vermiş ki, — söylemişlerdi ama unuttum— ben de Akbaba'da başyazı yazıp, çocuklarına kimileri işte böyle adlar veriyorlar diye eleştirmiştim sözde... Hiç işim gücüm kalmadı, oğlunun adıyla uğraşacağım... Oğlunun adını, Tüfek mi, bomba mı, barut mu, öyle bişey koyduğunu söylemişlerdi.

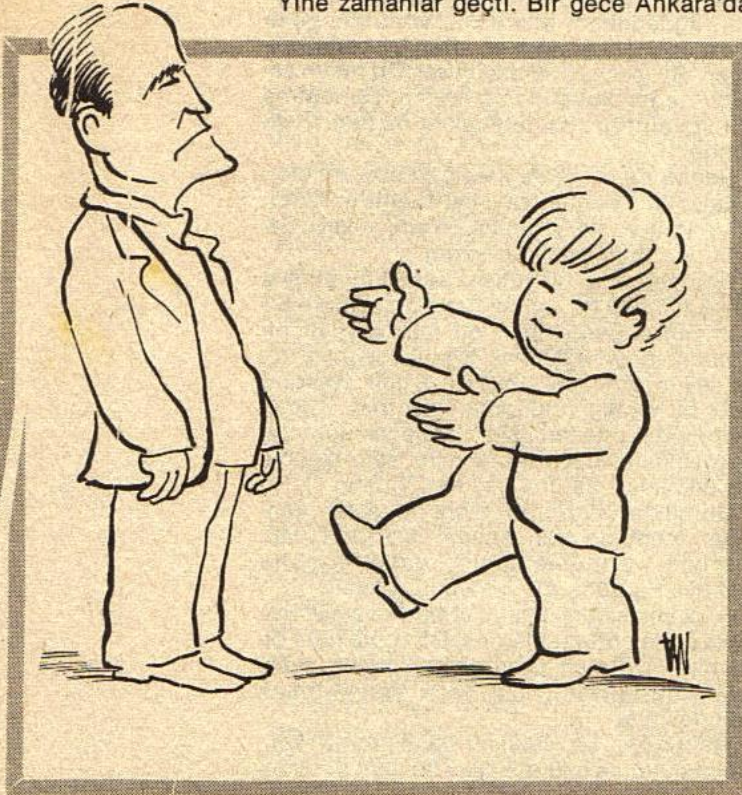
— Ben Akbaba dergisinde hiç başyazı yazmadım ki... Otuz yıl kadar önce Yusuf Ziya dış geziye çıktığında iki-üç başyazı yazmıştım ama, o zaman daha oğlu doğmamış, kendisi bile bir çocuktuk...

Kendini öyle önemsiyor ki, evlendiğini, oğlu olduğunu herkes bilecek, bilmeli... Ben de biliyorum, bilmeliyim. Muhbir olarak da öyle herkesi beğenmiyor, beni seçmiş. Aziz Nesin, oğlunun adının muhbiri... Hiç aşağı kurtarmıyor.

Not: Biliyorum, kimileri bu şairin deliliğini yazdığım için bana kızacaklardır. Haklı değiller. Bir şair, cebinde belge sandığı bir yazıyı herkese gösterip benim ajan, muhbir, alçak olduğumu yıllarca söyleyecek ve bu yalana, iftiraya inananlar olacak, kimileri de inanmadıkları halde inanmış görünecekler, bu bilgiyi yayacaklar, sonra ben bu adamın deliliğini yazmayacağım.

İnsan denilen insan, sözünün, ediminin, eyleminin sorumlunu taşıyabilmelidir.

Hem ben O'na kötü şair demedim ki, kötü deli dedim. Çünkü delilerin bile iyisi, kötüsü vardır. Yazdığım kötü mü oldu? Böylece iki tarihe birden girecek: Hem Türk Edebiyat Tarihine, hem Türk Deliler Tarihine. Girecek değil, girdi bile...

Aziz Nesin, yeni eseri ve öncesi.

“Benim Delilerim,,
Aziz Nesin’in yeni eseri.
“Benim Delilerim,,le, Aziz Nesin’in
eserlerinin sayısı 77’ye çıkıyor.

Aziz Nesin’in 76 kitabı
Türkiye’de toplam 397 kez basılarak
3.984.000 adet dağıtıldı.
Yaklaşık 3,7 milyon adet satıldı.
29 dile çevrildi.

Bu sayısal veriler, yazarımızın
Türkiye’deki -ve dünyadaki- yerini
açıklamaya yetiyor.

Şimdi, bütün Aziz Nesin kitapları
özel kapaklarla, özenli, temiz basımla
ADAM Yayınları arasında yayımlanıyor.
(38 kitap şimdiden okura sunuldu.)

Kitaplığınızda
“Aziz Nesin Külliyyatı”nı oluşturun.
Bu büyük Türk yazarının bütün eserlerine,
“külliyyat” anlayışıyla yapılan
yeni basımlarıyla, eksiksiz sahip olun.

değerli kitaplar yayımlar.

TÜRKİYE GENEL DAĞITIMI:

YADA Yayın - Dağıtım A.Ş.
Doktor Şevki Bey Sokak No: 6
Divanyolu, İstanbul Tel: 520 74 72

ANKARA DAĞITIMI:

YADA A.Ş. Ankara Şubesi
Konur Sokak No: 17/5
Kızılay, Ankara Tel: 18 90 99

İZMİR ve EGE DAĞITIMI:

DATIC A.Ş.
452. Sokak No: 5
Konak, İzmir Tel: 13 87 86

AKBANK SANATIN, SANATÇININ YANINDA

Sanat, yaratıcılık
Sanat, yoğun çaba
Sanat, sevgi, inanç
gerektirir.

Akbank
ülke yaşamında sanatın,
sanatçının özel bir yeri
olduğunu bilmektedir.

Akbank
yurdun dört bir köşesindeki
devamlı sergileriyle,
değişik konulardaki yayınlarıyla,
düzenlediği yarışmalarla,
çocuk ve kukla tiyatroları,
çocuk sineması faaliyetleriyle
sanatı sevdirmekte, sanatçıyı
ödüllendirmekte, teşvik etmektedir.

Akbank
sanatın, sanatçının yanındadır.

AKBANK
"Güveninizin eseri"